

Iz naše prevodne literature

Kdor pregleduje imena tujih avtorjev, ki so se pri nas prevedli in se še danes prevajajo, bo kmalu opazil, kako velika je med njimi množica onih, o katerih njih lastna literarna zgodovina molči ali jih komaj omeni, v primeri z onimi, katerih dela pomenijo tudi za njihovo lastno književnost trajne vrednote. Po veliki večini nastajajo naši prevodi slučajno ali pa zaradi trenutne mode. In slabša literatura ima poleg vsega še to fatalno lastnost, da prevajavcu ne dela posebnih težkoč: saj gre za goli prevod gole fabule, ne pa obenem tudi za adekvatno slovenjenje umetniških vrednot, ki se kažejo v tujem jeziku. In ker je tudi plačilo za prevod po večini borno, je popolnoma naravno, da seže prevajavec najprej po delu, ki od njega ne zahteva posebnega napora.

To dejstvo je treba obžalovati, proti temu dejstvu se je treba boriti. Že iz razlogov čistosti in kvalitete, ki jo moramo zahtevati od vseh naših knjig. Saj nam ne more in ne sme biti vse eno, ali hodijo med Slovence dobre knjige ali slabe. Vse te knjige po svoje oblikujejo naše ljudi, po svoje tudi one, ki so prvo zanimanje za knjigo dobili davno prej, ko so mogli brati literarna dela še v kakem drugem jeziku. Dejstvo, da se naši mladi pisatelji v vedno večji meri učijo najprej ob rečeh, ki jih berejo v slovenščini, se nikakor ne sme malomarno prezreti, če naj naša književnost ne zablodi v jalovo stagnacijo.

*

Te in enake misli so me drezale, ko sta se na moji mizi med drugim sešla dva para prevodov: dve knjigi iz nemščine, dve iz srbohrvaščine.

Prevodi iz nemščine so v zgodovini naše duševnosti poglavje zase, ki ga bo kedaj treba napisati. Strah pred očitkom, da samo prevajamo „iz nemškiga“, na škodo izvirni produkciji, nas je dolgo časa zadrževal, da smo se bali prevodov iz nemščine. V tem pa je bilo nekaj hinavščine: prevajalo se je še dalje, samo da stvari niso bile označene kot prevodi iz nemščine (kar se enako godi še danes: koliko beletrije je pri nas, ki ni prevedena po izvirniku, ampak iz druge roke, po nemškem prevodu!). Vkljub temu pa se je n. pr. Cegnar lotil Schillerja — ki nikakor ni lahek avtor! — in Levstik mu je pri tem pomagal. Deloma je te prevode oviralo tudi dejstvo, da je večina interesentov nemščino gladko brala, in nekak nezaveden ali zaveden strah, da se bo s prevodi iz nemščine pokvaril naš jezik, ker bo prišel pod vpliv nemščine, in da bo po tej poti enako kvarno vplival na nas nemški svojevrstni duh. Po prevratu pa se je stvar kmalu spremenila. Pojavili so se prevodi iz nemščine, toda, kar je najbolj značilno: med njimi je poleg redkih izjem toliko manj vrednega blaga, ki niti ne zasluži imena „literature“, ko med nobenimi drugimi prevodi pri nas. Prednjači glede tega vsekakor Maribor, ki nam obljublja zbrana dela Karla M a y a v slovenskem prevodu. Sedaj se je za njim vrgla tudi Ljubljana in je pogumno začela z — G a n g h o f e r j e m !

Odkod taki pojavi? Pri Mayu je stvar nekoliko jasna. Njega je ustvarila prav za prav „Gartenlaube“, v katero pa ni nikoli pisal! Ta vsenemški in skozi in skozi liberalni družinski tednik je znal kmalu zbrati v svojem krogu vsa najboljša nemška peresa, ter je vsled tega kmalu postal silno razširjen, vpliven in tudi v enaki meri zasovražen. Proti njegovemu „vsenemštvu“ je Avstrija kot protiutež ustanovila svojo „Oesterreichische Gartenlaube“, ki je pa kmalu zaspala, proti njegovemu „liberalizmu“ so nemški katoliki posta-

vili tednik „Deutscher Hausschatz“, ki pa se ni mogel nič prav razširiti, dokler mu ni s svojimi prispevki priskočil na pomoč — K. May. Pridobil je urednike in založnike, ž njimi vred pa enako naivno občinstvo s svojo napeto fabulo, ki je bila prav na grobo zabeljena s slavo nemštva in krščanstva, kar je May oboje vztrajno pridigal v vseh svojih spisih. Na tem so se njegovi bravci ujeli, ker niso opazili, da je oboje, kakor tudi menjajoči se geografski okvir, samo kričeče pobarvana kulisa, ki je skrivala Mayevo šablonsko invencijo in grozotno primitivnost zapleta in razpleta njegove fabule. Zadovoljno so rekli „Svojega avtorja imamo!“, dvignili so ga na ščit in ga pokazali tudi nam. Tudi mi smo pritegnili njihovemu slavospevu, pa ga prevajamo sedaj v celoti, da ga bodo deležni tudi sodobniki in zanamci, ki ne bodo več znali nemščine, da bi ga brali v izvirniku. Z Ganghoferjem vred je med nami dokaz svojevrstnega nemškega vpliva, svojevrstnega literarnega okusa in svojevrstnega trgovskega duha.

Ob takih razmerah je bolj slučaj ali naravnost že čudež, če se med prevodi iz nemščine pri nas dobi delo, ki razodeva močno umetniško potenco, srečen slučaj povrh, da je dobilo prevajavca, ki je delu bil kos. To je povest Petra Dörflerja „Mutasti greh“ (V Celju. Družba sv. Mohorja, 1935. 96 str. — Poslovenil Janez Pucelj). Precej drugačnega kova je obsežni roman Heinricha Manna „Velika stvar“ (Poslovenil Mirko Javornik. Načrt za platnice napravil Ivo Špinčič. V Ljubljani. „Modra ptica“. 1935. 389 str.). Čeprav se imenuje v naslovu „roman“, je vendarle bolj film, saj je vsa reč zgrajena bolj s filmsko tehniko nego z epsko. V ta namen služi cela vrsta običajnih rekvizitov: množica presenetljivih zapletljajev, ki človeku ne dajo do sape; pompozni okvir s skrivnimi stopnicami in drugimi presenečenji; „sex appeal“ v najrazličnejših oblikah in dozah; skrivnostni avtomat „Sigi“ in zagonetni „deus ex machina“ Karl Veliki; nazadnje obligatni „happy end“ z velikodušnimi, plemenitimi nauki in pritrkovanjem zvonov: „Dindandon! Dindandon!“ Reč razodeva več literatske spretnosti ko literarne umetnosti. Hvaležne čitatelje bo našla pred vsem v onem današnjem svetu, ki živi v ozračju filma, njegove tehnike in njegove duševnosti, pa je v tej knjigi dobil primeren tekst, ki ga lahko „navije“, kadar se mu zdi. Za našo prevodno književnost ni nikaka pridobitev. Prevod sam je dober, mestoma slikovit, celo močan, ostalo pa mu je tudi še nekaj nemških sledov. Tako n. pr. „navlekla (nam. potegnila) sem vas (str. 45)“, „za ene stopnice (nam. nadstropje) više (160)“, „Gospoda moja!“ (nam. Ljudje božji! 199, 202), „bo naredil Schatticha mrzlega“ (257), „Napravite to še enkrat za formo!“ (343). — „Kakor eksclenca želijo“ (65) je napačno povedano, ker zveni prevod ironično, česar original pač ne namerava; napaka je nastala vsled premajhne pozornosti za razliko med nemškim in slovenskim načinom „vikanja“, oz. „onikanja“. — „Šupo“ ni „prometni stražnik“, kakor razlaga prevajavec v opazki pod črto na str. 187, ampak „varnostni“ (beseda je mehanična okrajšava za „Schutz-Polizei“, v nasprotju s „Verkehrspolizei“); to bi bil prevajavec lahko posnel že iz „šupovega“ vedenja, kakor je opisano na str. 255, 360, 364. — „Sem z Marijo!“ (248) pomeni „Sem z denarnico!“ Nora Schattichova je ta razburjeni klic Mullejev, ki je zahteval denar takoj na roko, napačno razumela, ker je bila preveč razburjena, toda vsak nemški bravec bo to razumel prav, Slovencem pa bi bilo tako reč treba razložiti pod črto. — „Lastnik viteškega posestva“ (329) je prav po nepotrebnem mehanično iz nemščine „prestavljeni“ „Rittergutsbesitzer“, za naše potrebe bi bil „graščak“ popolnoma dovolj. — „Pri svojih

nočnih orhidejah“ (164) je pač kuriozna tiskovna napaka (ali tudi v izvorniku, ki ga nimam pri rokah?), če ni mogoče avtor sam nameraval s tem označiti govornice, ki ne zna pravilno rabiti tujih besed („orgijah“).

*

„Kaj pa je tebe treba bilo?“ se človek začudeno izprašuje, ko se z muko preriva skozi reč, ki jo je napisal Vel. Deželić ml. (Kragulj. Poslovenil Lojze Golobič. V Celju. Družba sv. Mohorja. 1933. 255 str.) in ki jo imenuje „Roman iz 9. stoletja“. Taki reči smo pravili „roman“ v tistih davnih, davnih časih, ko je že vsako trudoljubno in rodoljubno pripovedniško prizadevanje človeku prineslo predikat „pisateljstva“, pa naj je bil njega efekt še tako naviven in primitiven. Res vzdržuje zanimanje bravca, ki od knjige po pravici nekaj pričakuje, samo oseba glavnega junaka, sv. Cirila, katerega opisuje Deželić v tej obširni knjigi od rojstva do smrti. Opisuje brez vsake umetnosti, res da tudi brez posebnih umetniških pretenzij. Človek bi se s pisateljem včasih celo kregal ali vsaj z glavo zmajuje ob njem, če n. pr. bere: „Mile še naprej ureja vrt — ali kakor bi on rekel: perivoj — ker vsi domači so govorili grško: peribolos (str. 7)“, ali „Slovenci so napadli Solun (24)“. Tudi prevod ni ravno skrben: po izvorniku je ohranil razne besede, kakor n. pr. vikati (51), skrušeno (101), vložili vse znanje (101), kukcev (160), mulj (239), in dosledno rabi glagol „vsnuti“ (nam. zaspati, 50, 53, 59, 88). Če piše „sokoli jim čepe v levi roki“ (67), pač razodeva, da si stvari ne predstavlja pravilno, ali vsaj ne dovolj jasno. — Nekdaj smo se prepirali, ali naj prevajamo iz srbohrvaščine v slovenščino ali ne; v tem primeru bi se obe stranki brez dvoma skladali, da nam take robe res ni treba prevajati, saj je imamo v lastni literaturi dovolj.

Precej drugačna je stvar z romanom B. Stankovića (Nečista kri. Poslovenil Fran Albrecht. Opremil Bojan Stupica. Ljubljana. „Hram“. 1933. 300 str.), ki je brez dvoma eno najmočnejših del srbskohrvaškega pripovedništva. Zanimivo je poleg tega še tudi kot nad vse značilen opis svojevrstne dobe na vzhodu naše kraljevine, čeprav je danes mogoče že bolj ali manj zgodovinska. Prevod je bil potreben tembolj, ker je vsled lokalnega kolorita izvornikovega jezika že izvornik sam v celih stavkih naravnost neumljiv celo Srbom, ki niso ravno doma iz Vranja ali njegove okolice.* Ta nenavadni besedni zaklad in svojevrstna napetost sloga sta delala prevajavcu posebne težave, ki jih ni docela zmožel; popraviti se bodo dale pri novi izdaji, ki jo bo to delo pri nas pač doživelo, saj jo brez dvoma v polni meri zasluži.

Ta vzhodni svet, ki nam ga tukaj opisuje Stanković, je popolnoma različen od našega, tako po svojem socialnem ustroju kakor tudi po svojih realijah (pohištvo, obleki i. t. d.), za katere v slovenščini nimamo ne adekvatnih, pa tudi ne podobnih izrazov. In ta svet se v vseh svojih značilnih podrobnostih tudi podrobno opisuje (n. pr. notranjščina turškega kopališča za ženske!). Prevajavec je s temi „tujkami“ ravnal zelo različno: kjer je šlo, jih je slovenil (n. pr. posodo), ali stavil zanje izraze, ki jim vsaj približno ustrezajo, tu in tam si je pomagal z daljšim opisom, ali pa je besede puščal in jih

---

* Zato je prava škoda, da n. pr. nova izdaja romana, ki jo je v svoji seriji izdala „Srpska književna zadruga“, nima prav nobenega besednjaka, ki bi bil, o tem sem se osebno prepričal, potreben že za Srbe same! — Noj tišči glavo v pesek!

tolmačil pod črto. Enotnost se v takem primeru težko doseže, zato jo je kri-
vično zahtevati. Do neke meje pa se da doseči. Če se v začetku prevoda be-
sede tolmačijo, zakaj so pozneje ostale brez tolmača druge, ki bi ga bile
ravnotako potrebne, n. pr. anterija (74), han (99), čabraka (152). Res, da bo
prišel čas, ko nam bodo te svojevrstne označbe za svojevrstne stvari postale
ravnotako znan in običajen „terminus technicus“ v slovenščini, čeprav kot
arabske tujke, kakor so nam danes znane tujke helot, konzul, bazilika i. t. d.,
toda danes jih moramo še sproti tolmačiti. Dvomljiva je pomoč, če najdemo
„amamdžiko“ pod črto (169) razloženo kot „predstojnico amama“, „amam“
sam, o katerem je govor že na prejšnji strani, pa nam ni razumljiv, ker smo
pozabili, kako je razložen na str. 26! Tudi se mi nikakor ne zdi dobro, če se
„mantija“ pravoslavne duhovščine sloveni (93, 212) z „mantiljo“, ki je pri nas
značilen del ženske obleke, ali če se tujka prav po nepotrebnem ohrani v
tako nerodni zvezi, kakor je n. pr. „ž njihovimi dekleti in bulami“ (nam. že-
nami, 14). Po nepotrebnem je prevajavec spreminjal spol tujk: gunja (nam.
gunj 150, 265, 296), čakširi (nam. čakšire 211) in v naglici prepisal iz izvirnika
„pesem moja moj obraz“ (206), kar je v slovenščini ravno tako težko umljivo
kakor v izvirniku. Po čudnem naključju je v tem prevodu že v staro Vranje
prišel „plin“ (159, 296), čeprav bi drugo mesto, ki govori o „duhu po r a z -
l i t e m plinu“, lahko prevajavca opozorilo, da je menjen pač — petrolej!
Jezik prevoda je tu in tam premalo skrben; motijo oblike kakor: tri in štiri
nočni stražarji (10), strinja (12, 18, 22, 44, 241 — toda prav tukaj piše „ujna“!),
postrušček (13), si je jel utvarjati (27), šiljast (29), culja (36), da se ne bi
ospela (nam. osula, 48), v glavo ne padejo (57), šegentanje (61, 92), tako lepo
stoji (75), zatrpavati (84), napravila požirek (89), suknje (102, 142, 169, 297),
od sramu in stida (136), zdruzgnil (149), veliki utež (175), tlesknila (201), črniti
se (218, 265), kazoč (236, 264), brisoč (261, 280), tršati (276), beliti se (278), statva
(nam. statve, 500). „Beketanje jagnedov“ (86) je pač samo kuriozna tiskovna
napaka (nam. jagnet), „z molekom“ (48, 69) je zapisal, ker se je menda bal,
da bi oblika „z molkom“ bila dvoumna. „Opasica“ nam pomeni „šerpo“, zato
nas (str. 227) preseneti „pokanje z novimi opasicami“.

Umetniška oprema vezave je tipičen primer absolutne umetnosti, ki v
svojem stremjenju po originalnosti à tout prix suvereno ignorira bistvo
konkretne naloge, ali recimo problema, ki je v tem primeru dekorativen;
torej se mora prilagoditi bistvu objekta, kateremu je namenjena kot okrasek.
Knjiga je svojevrsten predmet vsakodnevne rabe, ki nudi tri za dekoracijo
porabne ploskve: sprednjo in zadnjo, med obema pa hrbet. Normalno je člo-
veškemu očesu v celoti vidna vedno samo ena teh ploskev, torej tvorijo v
dekorativnem smislu nekake samostojne enote. Pri ležeči knjigi je glavna
ploskev sprednja, pri stoječi hrbet. Vsa dolga stoletja, odkar se vežejo ko-
deksi in pozneje knjige, je umetnost ta dejstva videla in ž njimi računala.
V našem primeru pa so vse te tri ploskve porabljene kot dekorativna enota.
In kak je efekt? Dovolj čuden, a tudi dovolj poučen. Če hočemo to deko-
rativno enoto pregledati, moramo knjigo razkleniti in jo položiti na trebuh,
torej v lego, ki je za njo nenaturna. In kaj se nam pokaže pri tem? Da ima
knjiga dva naslova: prvega na hrbtu (ta je izsiljen po tradiciji, ki se ji v
tem primeru ni bilo mogoče ogniti!), drugi pa je porazdeljen na sprednjo in
zadnjo plat knjige, kar je očitno „moderno“. Toda katera plat je tukaj
sprednja? Pač ona, na kateri se naslov, v tem primeru z avtorjevim imenom,
začne! Toda prav tukaj stoji avtorjevo ime na zadnji strani knjige, kakor da

se knjiga tam začne; ležeča knjiga, ki kaže zadnjo plat, bo morala zbudjati vtis, da se začenja na našem „koncu“, kakor hebrejski in drugi orientalski tiski.

Današnji umetnik bo kajpada dejal, da je v vsem tem samo njegova umetniška „svoboda“, toda z drugega brega mu bo rezko odjeknilo: „Zabloda!“ In na tem drugem bregu stoji vsa večstoletna umetniška tradicija na tem polju, ki pa je temu umetniku — kajpak! — prav toliko znana, kolikor je zanj veljavna in vredna upoštevanja.

*

Tako redek je med prevodi kak prevod poezije, da se ga recenzent odkritosrčno razveseli. Pred mano leži drobna knjižica: „E. Barrett-Browning: Portugiški soneti. Iz angleščine prevedel Alojz Gradnik. Opremil D. Serajnik. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1933. 52 str.“ V kratkem uvodu pravi prevajavec, da so ti soneti „sublimacija najskrivnejših in najrahljših utripov ženske duše... prevedeni že v mnoge jezike. Naravnost nemogoča stvar pa je, ohraniti tudi prevodu rime. Tako jih je sicer preložil na nemški jezik Rainer Maria Rilke, ali v kvar izvirne, zgoščene vsebine, od katere je ostala komaj še senca. Da bi povedal tudi v našem jeziku, vsaj vsebinsko, vse to, kar je v ritmu in zvoku svojega jezika povedala Elizabeta Browning, sem rajši opustil rime“. Kar doživi človek, ki se po tem uvodu loti čitanja prevedenih sonetov, pa je že spotoma in na koncu samo bridko razočaranje, ob katerem zaman išče odgovora na prašanje: „Kako se je moglo kaj takega pripetiti baš Gradniku?“ Res, rim ni, toda če si je prevajavec stvar tako olajšal, vsaj eno bi moral prenesti med nas, da bi z avtorico vred zazvenelo v naši notranjosti, ritem in zvok njene poezije, če že ne strogo sonetskega, pa vsaj poetičnega. Toda niti za to se ni potrudil. Zadovoljil se je s tem, da je prenesel „vsaj vsebinsko“, kakor pravi sam, v slovenščino to, kar je hotela povedati avtorica. Ali se naj z Gradnikom pomenkujemo o razmerju gole, logično otipljive vsebine in oblike v liriki? Golo vsebino prenesti se mu je res posrečilo, toda to bi prav enako lahko opravil katerikoli vseskozi amuzični, toda n. pr. sodnijsko zapriseženi tolmač angleškega jezika. In kako je z zgoščeno vsebino? Za vse skupaj samo en primer (3):

The chrism is on thine head; on mine the dew
and Death must dig the level where these agree —

Gradnik pa pravi:

Krizma je na tvojem čelu, na mojem
rosa, in smrt mora izkopati rušo,
kjer si bosta lahko enaki.

Tako se pač ne prevajajo soneti, takrat že celo ne, kadar si prevajavec nalogo olajša s tem, da si prihrani muko z rimami. Ta primitivni, in še kako primitivni koncept prevoda naj bi ostal tam, kjer je bil prvič priobčen.

Škoda, da je ta knjižica, ki bi v tej lepi opremi lahko postala pravi brevirček vseh naših zaljubljenih duš, taka suha in gluha proza. Napisala je prava pesnica, samo pri nas se ji je primerila fatalna nezgoda, da je padla v roke, ki so ravnale ž njo na vso moč in nad vso mero — nekolegijalno.

J. A. G l o n a r.

E. Spektorski, Zgodovina socialne filozofije. Zvezek II. Devetnajsto stoletje in začetek dvajsetega. Izdala Slovenska Matica v Ljubljani, 1953. Prevedel J. Vidmar. 186 str.

Prvemu zvezku „Zgodovine socialne filozofije“ Spektorskega, v katerem nas je avtor povedel od začetkov do konca 18. stoletja, je sledil že po enem letu drugi in zaključni zvezek. Knjiga se pričinja s poglavjem „Osnovni motivi socialne filozofije v XIX. stoletju“, kjer nas avtor najprej uvede v svoje probleme, nato pa je vsa snov kronološko razdeljena v štiri dobe: v prvo polovico 19. stoletja, v razdobje od revolucije 1848 do konca sedemdesetih let, v konec 19. ter začetek 20. stoletja in naposled v dobo po svetovni vojni. Na koncu je dodana bibliografija tuje in jugoslovanske literature ter avtorjevih del.

Tu seveda nimam namena in mi tudi ni mogoče, podati vse bogate vsebine knjige. Prav tako ne mislim in se ne čutim kompetentnega, da bi ocenjeval vse posamezne trditve tega tako mnogostranskega dela. Hočem le kratko povedati, v čem je po mojem mnenju njegov pomen in karakteristika.

Avtor je predvsem učenjak silnega obzorja in poznavanja literature. Glede tega ga ne uklepajo nacionalne meje, da ne bi enakomerno upošteval vseh glavnih evropskih narodov, v bibliografiji pa vestno beleži tudi pričetke socialne filozofije pri nas. Pravitako mu je tuj vsak strokovni pedantizem, kar je velikega pomena pri študiju vprašanj, za katera so se zanimali filozofi, juristi, ekonomski, zgodovinarji, pa tudi literati in seveda predvsem praktični gospodarski, politični in kulturni delavci. Vživel se je zelo lepo v vse te tako različne ljudi in podal glavno vsebino njihovih nauk v kratki, a vendar jasni obliki. Zato knjiga pač pri nas ne bo našla vestnega čitatelja, ki bi mu odkrila česa novega, in uporabljati jo bo moral vsakdo, kdor se bavi s socialnimi teorijami.

Kot zgodovinar stoji seveda avtor na stališču, da mora upoštevati vse glavne aspekte in vsa glavna gibanja, ki so merodajna za evropsko socialno mišljenje. To se mu je tudi posrečilo, četudi si bo seveda ta ali oni čitatelj želel, da bi bili nekateri momenti izdelani še bolj podrobno in natančno. Tako se mi zdi, n. pr., da nudi knjiga v primeri z velikimi gibanji 19. stoletja le prav malo informacij za postanek sodobnega konflikta med demokracijo in fašizmom. Avtor se omeji na to, da v odstavkih o nacionalnem vprašanju, o državnih teorijah, o gospodarstvu nakaže ideološka nasprotja, predvsem v obliki konflikta med državo in družbo, dočim vseh drugih strani tega nasprotja sploh ne omenja.

Kolikor se avtor ne omejuje le na historično analizo, ampak zavzema tudi svoje stališče, pripada idealističnemu svetovnemu nazoru. Pozitivizem, naturalizem, evolucionizem, socijološko motrenje kulture in posameznika spadajo sicer med značilnosti 19. stoletja, toda proti koncu stoletja so vsa ta naziranja po njegovem mnenju že premagana, pričinja se doba novega idealizma in spoznanje o relativnosti znanosti vodi nazaj k veri v absolutnost religije. V zvezi s tem je tudi avtorjevo popolnoma negativno stališče do marksizma.

Vendar pa se mi zdi, da te avtorjeve teze niso najbolj značilna oznaka njegovega dela. Avtor je mnogo bolj hladen, kontemplativen raziskovalec kakor pa ideolog. Glede na to se mi zdi, da bo knjiga napravila na čitatelja dvojen vtis. Na eni strani bo videl v njej vrsto lepo izvedenih historičnih

analiz, razvojnih linij, ki jim številna pričevanja znamenitih sodobnikov dajejo prav posebno vrednost. Hkratu pa bo spoznal, da avtor sicer upošteva vse aspekte in vse momente, da pa zavzema obenem skeptično stališče do vsakega poskusa, ki bi hotel ugotoviti medsebojno razmerje vseh teh gibanj, do vsakega poskusa centralne sinteze ne samo o razvoju socialne filozofije, ampak tudi o razvoju 19. in 20. stoletja sploh. Zato knjiga ne bo popolnoma zadovoljila vseh tistih, ki kljub priznavanju vseh nacionalnih, osebnih in drugih specialnih momentov vztrajajo pri tezi o taki enotni razvojni liniji, pa naj si že potem predstavljajo notranjo dinamiko in smer tega razvoja kakorkoli.

Kakor za vprašanje historično-sintetičnih koncepcij, ostane avtor skeptičen za vse prognoze o bodočem razvoju. Omeji se na to, da navede razne formule o smislu svetovne vojne in o usodi kulture ter v stavku, da te prognoze „bolj ali manj nastajajo iz želja“, obsodi vsak pragmatizem; sklene pa z biblijskim citatom, da nam bo ostala bodočnost skrita do poslednjega časa. S tem lepo pokaže vso kontemplativnost svojega mišljenja, ne zadovolji pa seveda vseh tistih, ki mislijo s Crocejem, da „resnična zgodovina zveni vedno bojevitost za borbe življenja.“

F. Z.

Iz tujih revij

Sovjetska številka poljskega tednika „Wiadomości literackie“. (Varšava 29. X. 1933.) Velike zunanjepolitične spremembe po vsem svetu so povzročile da sta se diplomatsko sprijaznili veliki slovanski državi Poljska in Rusija. Za političnim paktom smo doživeli z obeh strani brest-litovske meje tudi mnogo pomembnih državniških izjav, ki niso nič manj tehtne, kakor pakt sam. V isti dobi so se vršili dogodki take vrste, kakršni so Herriotovo potovanje v Moskvo, ameriško priznanje druge unije in odločni nastop Rusije za ohranitev miru; dogodki, ki v bistvu pomenijo vstop sovjetske države v življenje zapadnih narodov. S tem dejstvom je pred vsem nastalo vprašanje, ali je vobče možno tudi kulturno in ne zgolj zunanje sodelovanje tako različno živčih enot, kakršni sta n. pr. panska Poljska in sovjetska Rusija.

Z mnogih vidikov se takšno kulturno sodelovanje obeh evropskih enot ne zdi možno. Rusko-poljsko prijateljstvo pa je že rodilo nekaj uspehov, ki dokazujejo nasprotno. Že zanimanje za diplomatski akt sporazuma, ki je bilo — kljub obilici drugih vzporednih dogodkov v svetu — izredno veliko, je bilo nepričakovano optimistično. Saj so se oglašale celó novice o sporazumu med Rusijo in Vatikanom in podobno. Tem bolj nam bo razumljivo, da sta se za sporazum navdušili obe prizadeti prestolnici, Varšava in Moskva. Številne vzajemne prireditve: koncerti, gledališke predstave, umetniške razstave, skupinski izleti in drugi poskusi so bili že pričetki kulturnih, živih stikov, ki so dokazali, da sporazum med državama ni bil nepričakovan, marveč da je bil utemeljen in pripravljen že prej v obeh javnostih. Eden izmed teh znakov je tudi posebna, sovjetski ruski kulturi posvečena številka varšavskih literarnih izvestij, po kateri je posnet ta bežni pregled sedanjih sovjetskih kulturnih razmer.